

INSTITUTUM TURCICUM SCIENTIAE ANTIQUITATIS
TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

COLLOQUIUM
ANATOLICUM

ANADOLU SOHBETLERİ

XII

Ayrıbasım / Offprint

2013

INSTITUTUM TURCICUM SCIENTIAE ANTIQUITATIS
TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

COLLOQUIUM ANATOLICUM
ANADOLU SOHBETLERİ
XII

ISSN 1303-8486

**COLLOQUIUM ANATOLICUM dergisi, TÜBİTAK-ULAKBİM
Sosyal Bilimler Veri Tabanında taranmaktadır.**

COLLOQUIUM ANATOLICUM dergisi hakemli bir dergi olup, yılda bir kez yayınlanmaktadır.

© 2013 Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Her hakkı mahfuzdur. Bu yayının hiçbir bölümü kopya edilemez.
Dipnot vermeden alıntı yapılamaz ve izin alınmadan elektronik, mekanik,
fotokopi vb. yollarla kopya edilip yayınlanamaz.

Editörler/Editors
Metin Alparslan
Fatma Kaynar

Baskı / Printing
Bilnet Matbaacılık
Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Organize Sanayi Bölgesi 1. Cadde No: 16 Ümraniye / İstanbul - Türkiye
Tel: +90 216 444 44 03 Fax: +90 216 327 15 44 www.bilnet.net.tr
Certificate No: 15690

Yapım ve Dağıtım/Production and Distribution
Zero Prodüksiyon Kitap-Yayın-Dağıtım Ltd. Şti.
Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İstiklal Cad. No. 181 Merkez Han Kat: 2 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: + 90 (212) 292 0963 / + 90 (212) 514 0397
info@turkinst.org www.turkinst.org

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

İçindekiler / Index Generalis

Konferanslar / Colloquia

<i>Orta Anadolu'nun Neolitikleşme Sürecinde Aşıklı</i> Mihriban Özbaşaran	1
<i>Laodikeia Antik Kenti'nde Yapılan Çalışmalar</i> Celal Şimşek	15

Makaleler / Commentationes

<i>An Updated Assessment on Western Anatolian Middle Bronze Age Chronology in Light of Excavations of the Izmir Region</i> Ayşegül Aykurt	37
<i>Konya Ovası Neolitik Dönem Kültürel Gelişimi İçinde Boncuklu Höyük ve Önemi</i> Adnan Baysal	79
<i>Neue Inschriften aus der Stadt Hierapolis in Kappadokien</i> Ferit Baz – Emre Erten	105
<i>Neolitik Dönem Akarçay Tepe (Şanlıurfa) Yerleşmesinin Hayvan Figürinleri</i> Heval Bozbay	123
<i>Diyarbakır Müzesi'nden Bir Grup Yeni Assur Çanak Çömleği</i> Nilgün Coşkun	145
<i>Oluz Höyük Kazısı Altıncı Dönem (2012) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar</i> Şevket Dönmez – Aslıhan Yurtsever Beyazıt	165
<i>Excavations at the Van Fortress, the Mound and the Old City of Van in 2012</i> Erkan Konyar – Can Avcı – Bülent Genç – Rıza Gürler Akgün Armağan Tan	193

<i>Tieion/Tios Akropolis’inde Ortaya Çıkartılmış Anıtsal Bir Yapının Kalıntıları Üzerine Gözlemler</i>	
R. Eser Kortanoğlu	211
<i>An example of the Transfer of the Decorations on the Hellenistic Mouldmade Bowls to Lamps: A Lamp from Boubon</i>	
Hüseyin Metin	239
<i>Kumkale’de Liturjik/Liturjide Kullanılmış Olabilecek Sırlı Kaplar: Haç Bezemeli Tabaklar ve Olası Vaftiz Şişeciği</i>	
Ayyüz (Toydemir) Sabuncu	253
<i>Arkeolojik Sitler ve Derecelendirme Sorunu</i>	
Müge Savrum-Kortanoğlu	271
<i>Four Hellenistic Weights of Alexandria in Troas</i>	
Oğuz Tekin	291
<i>Coins from Allianoi Excavations: Campaign of 1999</i>	
Oğuz Tekin – Aliye Erol-Özdizbay	299
<i>On the Reading of the Luwian Hieroglyphic Legends of the Schimmel Rhyton</i>	
Fred C. Woudhuizen	333

Excavations at the Van Fortress, the Mound and the Old City of Van in 2012*

Erkan KONYAR – Can AVCI – Bülent GENÇ – Rıza Gürler AKGÜN – Armağan TAN

Keywords: Van, Fortress, Urartian, Tushpa, Moud

Anahtar Kelimeler: Van, Kale, Urartu, Tuşpa, Höyük

The capital of the Urartians, a kingdom centred at Lake Van basin between the ninth and the sixth centuries BC, was at the city of Van/Tushpa. The city of Van comprises a citadel rising on top of a mass of conglomerate rocks measuring 1345 m long, 200 m wide and 100 m high, and a lower city surrounding the citadel (Fig. 1). The lower city of Van in the Urartian period comprised the area known as The Mound of Van Fortress to the north of the citadel and the old city of Van to the south of the citadel. This area has been inhabited from the Early Bronze Age to the early twentieth century AD. The fortifications and foundations troughs of the citadel, building floors easily discernible on the rock-hewn platforms, open-air cult areas, rock-tombs for kings, royal annals inscribed on rock surfaces, inscribed stelae, and construction inscriptions all indicate an advanced and large state structure.

Excavations at the The Mound of Van Fortress were initiated in 2010 but as of 2012 they were extended into the “Excavations at the Van Fortress, The Mound and the Old City of Van” with the approval of the General Directorate of Cultural Heritage and Museums in order to establish full organic links among the components of the city of Van and to facilitate the restoration and conservation projects.

* This work was supported by Scientific Research Projects Coordination Unit of Istanbul University (Project nos. 27966 - 33181), Ministry of Culture General Directorate of Cultural Assests and Museums – DÖSİMM and AYGAZ. We would like to thank all the organizations, which contributed to the excavation.

The first stage of work in 2012 covered the documentation of the current conditions of the buildings at the citadel and the old city. Particularly, we focussed on the recent and ongoing restoration works as well as the foreseen conservation-repair works. In addition, existing grid-square system was extended to cover the entire site; general layout plan was prepared and orthophoto work was conducted; thus, facilitating a coherent excavation system.

Following the documentation work, excavations were conducted The Mound of Van Fortress, Old Palace area in the Upper Citadel, Minua Fountain, Horhor area and the old city of Van.

The Mound of Van Fortress

Work in the trenches N20-21 and M26 opened in 2010 at Van Kalesi Höyüğü continued in the Urartian and post-Urartian strata. Above these strata lay two-phased medieval architecture, which was underlying a two-phased cemetery in use until the early twentieth century (Fig. 2).

The building layer identified as “Ruler’s Mansion” and uncovered in 1989-1991 under the direction of Prof. Dr. Taner Tarhan was cleaned and reassessed as of 2010. That phase of work at the mound identified a two-phased building layer of the Urartian period (Tarhan – Sevin 1991: 433 vd.; Tarhan 1994: 39). The earlier phase IIc (Urartian) ascribed to the Middle Iron Age contained a large complex while the later phase of IIb (Urartian) housed poorer Urartian architecture (Sevin 2012: 361 vd.). However, in the new stage of excavations initiated in 2010 (Konyar 2011) a fibula and some other finds characteristic of the Urartian period, which may point to a new phase in the ashly soil beneath the “Early Phase Building Layer” dated to the eighth century BC (Tarhan 2011: 329), were uncovered in trench N20 (Konyar *et al.* 2012: 224). Considering the results obtained in order to reassess the stratification of the mound it is possible to state that the Urartian period here has two building phases, which exhibit architectural differences. Particularly the single-row stone foundations and the mud brick walls on their top in the earlier phase rooms are different from the walls with three/four-rows of stone foundations in the later phase (Fig. 3-4). Not only architectural structures, wall thicknesses but also the potsherds from the filling of 50 cm thickness in between provide us with important evidence regarding the identification of the two phases (Fig. 5). The wall with a thickness of over 1 m and rising on a foundation of three/four rows of stones is contemporaneous with the rooms uncovered in the southwest of the trench in the former phase of excavations; this wall corresponds to the corner of the structure with a single-row stone

foundation of the earlier phase and sits right on top of this wall.

Furthermore, it is likely that the Early Urartian building layer identified by us was originally built on the Urartian debris; however, this will be clarified with further excavations in the future. For the time being, the structures uncovered in trench N20 and their links with other structures clarify two building layers. Ongoing work will facilitate a sounder understanding of the stratification at the mound.

New finds from the Late Iron Age or Post-Urartian period constitute an issue of debate. Evidence regarding stratification comes mainly from trenches N20 and M26. A layer of orange coloured adobe debris clearly discernible in the north and east profiles of N20 has a thickness varying between 90 and 40 cm and clearly divides the last phase of Urartian constructions and the medieval cemetery (Fig. 6). That the top and bottom contours of this layer extend smoothly and that it looks as if the underlying Urartian layer was partially levelled both indicate that this area remained in use.

The work in trench M26 yielded important chronological evidence regarding the period after the Urartu. The excavations of 1989-1991 had not identified architecture of Late Iron Age clearly (Sevin 2012; Tarhan 2011; Tarhan – Sevin 1993). However, according to this campaign's finds, the layer of mud brick debris observed in the north and east profiles of N20 is represented as mud brick blocks belonging to two separate rooms in M26. In addition, the most important finds of this layer include an in situ vessel with a single vertical handle and decorated with a mountain goat on its spout, which can be assessed for Post-Urartian/Median, even Early Achaemenid period, and a few shards with beige slip of Late Iron Age uncovered in the ashy filling on the floor (Fig. 7). This almost intact unique vessel is seen to have been produced in the post-Urartian period but in the Urartian pottery tradition. Future work in the strata containing this vessel and poor mud brick architecture will shed more light on the post-Urartian settlement at the mound.

The Inner Citadel

Former phase of excavations under the direction of Prof. Dr. Taner Tarhan covered the area known as Old Palace in the Inner Citadel. Here was Ottoman architecture with two phases, under which was the so-called "platform" built with large travertine blocks and considered the oldest construction in the citadel. In 2012 excavation and cleaning work was resumed in this area, which was almost entirely buried. A 5,40 m long section of the northeast-southwest

extending east wall of the “platform” was uncovered (Fig. 8-9). The wall was formerly published as comprising three courses of stones but its fourth and last row was uncovered this year. The height of the wall, as attested, is 2,05 m. The stone blocks in the upper three courses vary in dimension from 80x60x100 cm to 100x70x100 cm. The bottom course rests on the foundation bed hewn into the bedrock. This wall most probably extends further southwest and joins fortification-terrace wall on the south side of the Inner Citadel. This year’s work clarified that not only another course of stones existed at the bottom but there was also at least one more course on top.

In 2012 campaign another wall joining the so-called “platform” architecture at a right angle in the northwest was also uncovered. This wall extending in the northwest-southeast direction was built with minimum two courses of roughly worked stones. It differs from the “platform” with respect to workmanship and material and a section of 2 m length was identified. On the top of the wall was a course, sometimes two courses of slab stones (*löyfer*). On top of the slabs is the mud brick wall discernible. For the time being it is not possible to ascribe the wall to any period; however, it is clear that it is an annex of later periods.

The Minua Fountain

Another area of work in 2012 campaign was the trenches on the north foot of the citadel, where inscriptions mentioning that Minua, son of Ishpuini, had a fountain (*taramanili*) built (Fig. 10).

It is thought that the word *taramanili*, or *tarmanili* in Urartian inscriptions meant a “fountain”. This word is attested for the first time in the Pirabat inscription (CTU I: no. A3-6) covering a military campaign in the joint reign (820-810 BC) of Ishpuini and his son Minua. In addition, the word *tarmani* is attested on Salmanağa Stele (CTU I: no. A5-17), Van Citadel (CTU I: no. A5-58A-B), Anzaf inscription (CTU I: no. A5-62), Mazgirt-Kaleköy inscription by Rusa, son of Argishti (CTU I: no. A12-6), and the inscriptions at Gövelek (CTU I: no. A14-1) and Savacık (CTU I: no. A14-2) by Rusa, son of Erimena.

There are three inscriptions in panels on the smoothed niche surfaces hewn in bedrock; they all repeat each other and the lower inscription is poorly preserved:

“With the potency of God Haldi, Minua, son of Ishpuini, had this tarmanili built. With the greatness of God Haldi, Minua, son of Ishpuini, the strong king, the great king, is the king of Bianili Land and the city of Tushpa.

Minua, son of Ishpuini, states: Whoever damages this inscription, whoever commits a crime, whoever causes others to do these, or whoever speaks different, (that is) says 'I did it', may God Haldi, God Teisheba, God Shivini (and all) gods keep him away from sunlight..." (CTU I: no. A5-58A-B / Payne 2006: 5.4.17 – 5.4.18 – 5.4.19).

Excavations were conducted in order to verify the inscriptions and to test the results of geo-magnetic and geo-radar surveys. The trench was located right north of the bottom inscription and measured 7,55 m north-south and 6,35 m east-west. As the work progressed the soil got wet and finally muddy. Further ahead is a water source seeping from the bedrock. At about 3 m above the inscription panel are two blocks – one of sandstone and the other of limestone – left at the spot deliberately but not presenting any pattern (Fig. 11).

As the work progressed in the muddy layer bones of horses, pigs, bovine and ovine animals – obviously cooked and scraped off their meat using knives – as well as Urartian potsherds were uncovered.

The Horhor Fountain

The foot of Van Citadel houses various niches with various shapes such as T, square or rectangular; these are called “blind windows” and thought to have had some religious function.

One such niche located in Area G grid-square AR25 close to the southwest end of the citadel, known as Horhor Fountain, stands out from the others for there are rock-cut stairs leading up the citadel just to its north and other niches flanking it.

Our excavations aiming at clarifying the properties of these niches in this area brought to light a fountain. Entirely hewn into bedrock the fountain niche measures 142 cm high, 104 cm wide and 65 cm deep. In the middle of this niche is an almost rectangular opening tapering north. The interior and bottom of this niche slope into the niche from the rock cavity. This sloping line extends into the rocky area (Fig. 12).

At 90 cm below the niche is a rock-cut pool measuring 95x75 cm and 18 cm deep. A V-shaped rock-cut channel of 12-20 cm width and 13 cm depth extends 180 cm eastward from the northeast corner of the pool. Both the pool and the channel are bounded with bedrock on the south side (Fig. 13).

An intact jar stands in situ at the eastern end of the channel. It sits in a special socket. A pithos in fragmentary condition is found in situ about 50 cm

east of the first jar. The upper part of the pithos was broken and fell inside. This pithos too sits on a special socket in the bedrock. About 40 cm east of the pithos the bedrock slopes down but its topographic condition will be clarified in future excavations.

Renowned Ottoman traveller Evliya Çelebi of the seventeenth century provides us with information regarding this area known as Horhor Orchards and Fountain in addition to detailed information on the Van citadel and environs¹. As there exists no monumental fountain in Horhor Suyu area the structure uncovered might be the above mentioned Horhor Fountain. That the jar and pithos uncovered in situ date to the Middle Ages and thereafter seem to support this hypothesis.

The only in situ finds here are the jar and pithos of the Middle Ages and thereafter. The jar is beige on the outside and has a mouth diameter of 20 cm and belly diameter of 48 cm. The rim features triple spirals while the neck features meander motifs between incised bands. On the shoulder are two spirals, side by side, reminiscent of those at the rim on a relief band. The body is decorated with a composition comprising this relief band with two spirals, thick lines (four to eight in number) and then two spirals. The bottom of the belly is also bounded with a band with meander motifs on it. A similar band is also found near the bottom of the jar.

The pithos has a belly diameter of 70 cm and features again meander motifs within incised bands as on the above mentioned jar. In addition, there are guilloche-like relief décor and a plain band in relief.

These in situ vessels provide evidence for the fountain's last phase of use. Nevertheless, the first construction of the fountain may be linked to the Urartian period based on evidence at hand.

As mentioned above the Urartian word *tarmanili* or *taramanili* seen in various inscriptions is thought to mean a "fountain". On the other hand, the only Urartian fountain with an inscription is found at Ejdağa Bulağı (Ain-e Rum) to the north of Ushnaviya in Iranian Azerbaijan (Pecorella – Salvini 1984: 71-76)² and the inscription states that it was built by Urartian King Minua (Fig. 14). This is the only example comparable to the Horhor Fountain.

1 Evliya Çelebi Seyahatnamesi: 263, 266, 274.

2 Pecorella – Salvini 1984: 71-76 (II.5 – La nicchia rupestre di Ain-e Rum); CTU I: A5-59A-D.

The fountain at Ain-e Rum comprises a rock-cut niche surmounted with an arch, encompassing the cavity where the spring comes out. One inscription is found in the arched part above. However, today the water comes out at a lower point close to the road. It is possible to state that the Urartians worked the rocky surface of a water spring into niches forming a facade, thus making the spring look grander. The high and deep niche encompassing the spring is also seen at this fountain on the south side of Van Citadel. As there is a similarity between the layout mentalities of the aforementioned two fountains and the stairs leading up the citadel of Urartian character pave the way for us to ascribe the Horhor Fountain to the Urartian period.

Assist. Prof. Dr. Erkan Konyar
Istanbul University, Faculty of Letters
Department of Ancient History
34134 Fatih - Istanbul / Turkey
ekonyar@gmail.com

Uzm. Can Avcı
Istanbul University, Faculty of Letters
Department of Ancient History
34134 Fatih - Istanbul / Turkey
ucancanus@gmail.com

Bülent Genç (M.A.)
Marmara University, Faculty of Letters
Department of Ancient History
Kadıköy - Istanbul / Turkey
bulendgenc@hotmail.com

Rıza Gürler Akgün (M.A.)
Istanbul University, Faculty of Letters
Department of Ancient History
34134 Fatih - Istanbul / Turkey
rizagurlerakgun@gmail.com

Armağan Tan (M.A.)
Istanbul University, Faculty of Letters
Department of Ancient History
34134 Fatih - Istanbul / Turkey
armagantan@gmail.com

Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları 2012 Yılı Çalışmaları

2010 yılında “Van Kalesi Höyüğü Kazısı” olarak başlayan kazı çalışmalarımız, gelişen yeni arkeolojik problemlerin çözümü, Van Kenti’nin tüm bileşenleri arasındaki organik bağlantının tam olarak sağlanması ve korunmasına dönük projelerin daha sağlıklı yürütülmesi ihtiyacından dolayı 2012 yılından itibaren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün de onayıyla “Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü Kazıları” adını almıştır.

2012 kazı çalışmalarımız Van Kalesi Höyüğü (A Alanı), Eski Van Şehri (D Alanı), Van Kalesi Yukarı Sitadeli Eski Saray Alanı (E Alanı), Minua Çeşmesi (F Alanı) ve Horhor Çeşmesi Bölgesi’nde (G Alanı) sürdürülmüştür.

Van Kalesi Höyüğü A Alanı’nda 2010 yılında açılmış olan N20-N21 ile M26 açmalarındaki Urartu ve Post-Urartu tabakalarında çalışmalar devam etmiştir. Bilindiği gibi bu tabakaların üstünde daha önceki yıllarda iki evreli bir Ortaçağ mimarisi ve onun üzerinde de 20. yüzyıl başlarına kadar kullanıldığı anlaşılan, iki evreli bir mezarlık tabakası ortaya çıkarılmıştır.

2010 yılından başlayarak 1989-1991 yıllarında arasında Prof. Dr. M. Taner Tarhan başkanlığındaki kazılarda açılmış olan ve “Bey Konağı” olarak tanımlanan yapı katı temizlenmiş ve tekrar değerlendirilmiştir. Höyükte bu dönemde yapılan kazılarda geç ve erken olmak üzere iki evreli Urartu yapı katı saptanmıştır.

Orta Demir Çağı içerisinde değerlendirilen IIc (Urartu) erken evre büyük bir Urartu kompleksi olarak tanımlanırken, IIb (Urartu) geç evre zayıf bir Urartu yapı katı olarak değerlendirilmiştir. Ancak 2010 yılından itibaren sürdürülen yeni dönem kazı çalışmalarında N20 açmasında, “Erken Evre Yapı Katı” denilen ve MÖ 8. yüzyıla tarihlenen tabakanın altında, 01533 locus numaralı küllü toprak içerisinde yeni bir evrenin habercisi olabilecek nitelikte karakteristik bir Urartu buluntusu olan fibula ile yine aynı dönemi karakterize eden bazı buluntulara da rastlanmıştır.

Höyükteki tabakalanmayı yeniden değerlendirmek için ulaştığımız sonuçları göz önünde bulundurduğumuzda Urartu döneminin bu alanda iki yapı katından oluştuğunu söyleyebiliriz. Tanımladığımız bu iki yapı katı arasında mimari anlamda bazı farklılıklar bulunmaktadır. Özellikle bu yıl tespitini yaptığımız ve şu ana kadar ortaya çıkardığımız yapı katlarından erken

olanında bulunan mekânların, tek sıra taştan oluşan temel yapıları ve üzerinde yer alan kerpiç duvarları bir sonraki yapı katında yer alan ve temeli üç dört sıra taştan oluşan duvarlardan farklıdır. Gerek mimari yapıları, duvar genişlikleri ve gerekse iki duvarın temel seviyeleri arasında yer alan 50 cm'lik dolgu tabakası ve buradan gelen keramik parçaları iki yapı katının tanımlanmasında önemli veriler sunmaktadırlar. Açmanın güneybatısındaki eski kazı döneminde açılan evlerle çağdaş ve üç-dört sıra taş temelden oluşan ve kalınlığı 1 metreyi aşan duvar doğuya doğru erken yapı katı olarak tanımladığımız, tek sıra taş temelli yapının tam köşe noktasına denk gelmekte olup üstten bu duvarı kesecek şekilde oturtulmuştur.

Bunun yanında tarafımızdan saptanan ve Erken Urartu yapı katı olarak tanımlanan evrenin bir Urartu yıkıntısı üzerine inşa edilmiş olması büyük olasılık taşımaktadır. Ancak gelecek sezonlarda yapılacak kazılarla birlikte olası tabaka veya evrenin durumu netleşecektir. Şimdilik sadece N20 açmasında ortaya çıkardığımız yapılar ve bunların diğer yapılarla ilişkisi iki yapı katının varlığını somutlaştırmaktadır. Devam eden çalışmalar höyükteki tabakalaşmanın yeniden sağlıklı bir değerlendirmesini yapmamızı sağlayacaktır.

Diğer bir sorun ise Geç Demir Çağı veya Post-Urartu dönemine ilişkin yeni verilerdir. Tabakalanmaya ilişkin veriler özellikle N20 ve M26 açmalarından gelmektedir. N20 açmasında hatlarını açmanın kuzey ve doğu kesitlerinde net olarak izleyebildiğimiz kalınlığı 90-40 cm arasında değişen kerpiç döküntüsünden oluşan turuncu bir tabaka Urartu yapılaşmalarının son evresi ile Orta Çağ mezarları arasında her iki tabakayı birbirinden ayıran bir katman oluşturmaktadır. Bu tabakanın üst ve alt hatlarının düzgün olması ve altında yer alan Urartu yıkıntısını kısmen düzleştirmiş izlenimi vermesi bu alanın bir şekilde kullanılmış olduğunu göstermektedir.

M26 açmasında sürdürülen çalışmalarda ise Urartu sonrası döneme ilişkin önemli kronolojik tespitler yapılmıştır. 1989-1991 yılları arasında höyükte gerçekleştirilen kazılarda Geç Demir Çağ dönemi mimarisi tam olarak tespit edilememiştir. Ancak bu yıl N20 açmasının kuzey ve doğu kesitlerinde gözlemlenebilen kerpiç döküntü tabakası M26 açmasında muhtemelen iki ayrı mekânın mimari parçaları durumundaki kerpiç bloklar ile temsil edilmektedir. Bu kerpiç blokların her biri 45x45 cm ölçülerinde olup, araları 4-8 cm arasında değişen derzlerle doldurulmuştur. Bununla birlikte küllü taban üzeri dolgusundan gelen birkaç parça krem astarlı Geç Demir Çağ parçaları ve Post Urartu/Med hatta Erken Akhamenid dönemi çerçevesinde değerlendirilebileceğimiz akıtacağı üzerinde bir dağ keçisi figürünün bulunduğu tek dikey kulplu *in-situ* bir kap (VK13292) bu tabakanın en önemli buluntusudur.

Tüme yakın bu ünük kabın Urartu çanak-çömlek geleneğinde ancak Urartu sonrasında yapıldığı anlaşılmaktadır. Gelecek yıllarda söz konusu kabın ve zayıf kerpiç mimarının bulunduğu bu tabakalarda gerçekleştireceğimiz çalışmalar hem höyüğün hem de Van Bölgesi'nin Urartu sonrası yerleşimi ile ilgili çok daha net veriler sunacaktır.

Prof. Dr. M. Taner Tarhan başkanlığında yürütülen 1989-1991 dönemi kazılarında Yukarı Sitadel alanında Eski Saray olarak tanımlanan bölgede de kazı çalışmaları yapılmıştır. Bu alanda iki evreli bir Osmanlı Dönemi mimarisi altında ana kaya üzerine oturmuş, oldukça iri taşlardan oluşan ve sitadeldaki en erken yapı kalıntısı olarak tanımlanan, iri traverten bloklardan inşa edilmiş bir "platform" yapısı ortaya çıkarılmıştır. 2012 yılı çalışmalarımızda neredeyse tamamen toprağa gömülmüş bu alanda kazı ve temizlik çalışması yürütülmüştür. Platform olarak tanımlanan mimarının doğu duvarının, kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan 5,40 metrelik kısmı ortaya çıkarılmıştır. 3 sıra taştan inşa edildiği yayınlarda belirtilen duvarın 4. ve son sırası bu sene yapılan çalışmayla tespit edilmiştir.

2012 kazı sezonunda Van Kalesi Höyüğü ile Van Kalesi Sitadeli dışında çalışmaların yürütüldüğü bir diğer alan ise Van Kalesi'nin kuzey eteklerinde yer alan ve İşpuini oğlu Minua'nın *taramanili* (çeşme) yaptırdığından bahsedilen yazıtların bulunduğu bölgedeki açmalardır. Bu alanda sürdürülen çalışmalar boyunca dolgu toprağın gittikçe nemelediği ve bir müddet sonra balçık haline geldiği tespit edilmiştir. Devam eden çalışmalarda ana kayadan çıkan daha çok sızıntı halinde bir su kaynağına ulaşılmıştır. Yine aynı alanda yazıt panosundan yaklaşık 3 metre düşeyde belli bir düzen oluşturmayan ancak bilinçli bir şekilde bırakıldığı anlaşılan biri kumtaşından diğeri ise kalkerden işlenmiş iki taş blok ortaya çıkarılmıştır.

Bilindiği üzere Van Kalesi Sitadeli'nin eteklerini çevreleyen alanlarda, form olarak T, kare, dikdörtgen biçimli olabilen ve "kör pencereler" olarak tanımlanan, genellikle de dinsel işlevlerinin olduğu düşünülen nişler yer almaktadır.

Bu nişlerden günümüzde Horhor çeşmeleri olarak bilinen ve Van Kalesi'nin güneybatı ucuna yakın bir konumda, G Alanı AR25 plankaresine denk gelen alanda yer alan bir tanesi, diğerlerine göre farklılık arz etmekteydi. Bu farklılığın temel bileşenleri ise hemen kuzeyinde bulunan ve sitadele bağlantı sağlayan basamaklar ile çevresinde bulunan diğer nişlerdi.

Hem nişlerin işlevini saptamak hem de bileşenleriyle bir farklılık ortaya koyan bu alanı adlandırabilmek için bu alanda yaptığımız kazı çalışmaları

sonucunda bir çeşme yapısıyla karşılaştık. Tamamen ana kayaya işlenmiş çeşmenin nişi, 142 cm yüksekliğinde, 104 cm genişliğinde ve 65 cm derinliğindedir. Bu nişin içinde, orta kısmında dikdörtgene yakın ancak kuzeyi daha dar olan bir oluk bulunmaktadır.

Nişin 90 cm altında, 95x75 cm ölçülerinde ve 18 cm derinliğinde kayaya oyulmuş bir havuz bulunmaktadır. Kareye yakın bir görünüm sergileyen havuzun kuzeydoğu köşesinde doğuya doğru devam eden 180 cm uzunluğunda, 12-20 cm genişliğinde ve 13 cm derinliğinde V şeklinde bir kanal yer alır. Niş ve havuz gibi bu kanal da ana kayaya oyularak meydana getirilmiştir. Birçok Urartu yazıtında karşımıza *taramanili* veya *taramani* şeklinde çıkan ve çeşme anlamına geldiği düşünülen bir sözcük vardır. Bununla birlikte Urartu dönemine ait yazıtı olan tek çeşme yapısı İran Azerbaycanı'nda Uşnaviye'nin kuzeyinde Ejdaha Bulağı'nda (Ain-e Rum) yer almaktadır ve üzerindeki yazıttan Urartu kralı Minua'nın yaptırmış olduğunu öğreniriz. Horhor Çeşmesi olarak adlandırdığımız yapıyı karşılaştırabileceğimiz tek örnek olması bakımından önemlidir.

Bibliography

- Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, prep. by Seyit Ali Kahraman – Yücel Dağlı, Vol. 4/1, 2010, İstanbul
- Konyar, E.
2011 “Excavations at the Mound of Van Fortress / Tuspa”, *Colloquium Anatolicum X*: 147-166.
- Konyar, E. – İ. Ayman – C. Avcı – D. Yiğitpaşa – B. Genç – R. G. Akgün
2012 “Excavations at the Mound of Van Fortress 2011”, *Colloquium Anatolicum XI*: 219-245.
- Pecorella, P. E. – M. Salvini
1984 *Tra lo Zagros e l’Urmia: Ricerche storiche ed archeologiche nell’Azerbaijano Iraniano*, Rome.
- Salvini, M.
2008 *CTU: Corpus dei testi urartei, Volume I: Le iscrizioni su pietra e roccia. I testi*, Rome.
- Sevin, V.
2012 *Van Kalesi, Urartu Kral Mezarları ve Altın-tepe Halk Mezarlığı*, İstanbul.
- Tarhan, M. T.
1994 “Recent Research at the Urartian Capital Tushpa”, *Tel Aviv* 21: 22-57.
2011 “Başkent Tuşpa / The Capital City Tushpa”, K. Köroğlu – E. Konyar (eds.), *Urartu: Doğu’da Değişim / Transformation in the East*, İstanbul: 286-333.
- Tarhan, M. T. – V. Sevin
1991 “Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 1989”, *KST XII/II*: 429-456.
1993 “Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 1991”, *KST XIV/I*: 407-429.

Fig. 1 The Van Fortress, the Mound and the Old City of Van

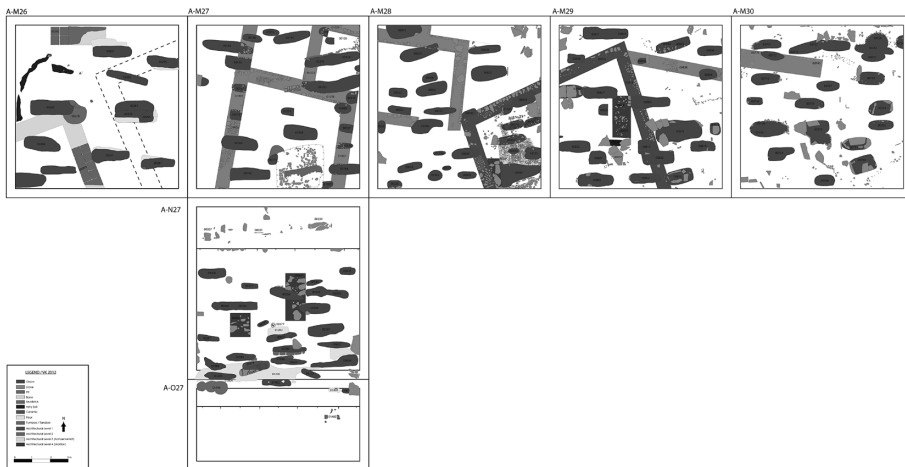

Fig. 2 Area A, Urartian, post-Urartian and two-phased medieval architecture's plan

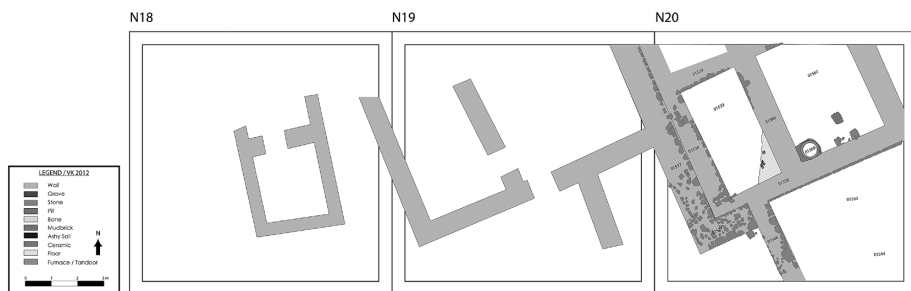

Fig. 3 Area A, Urtian period's plan

Fig. 4 Area A, Two building phases of Urtian period

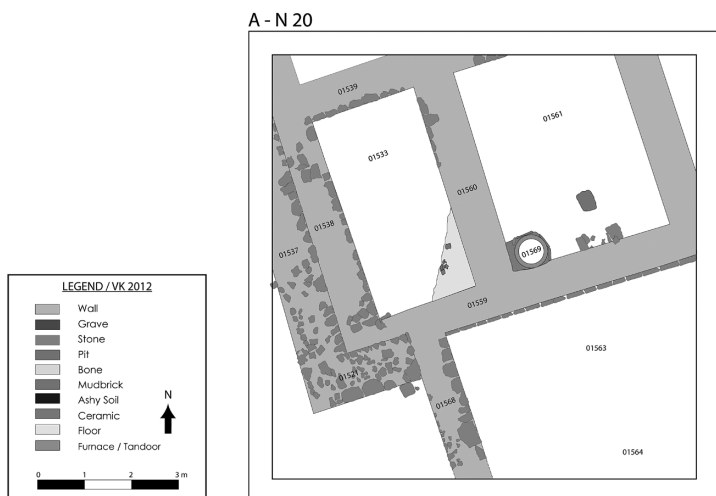

Fig. 5 Area A, N20 Trench, two building phase of Urtian architecture

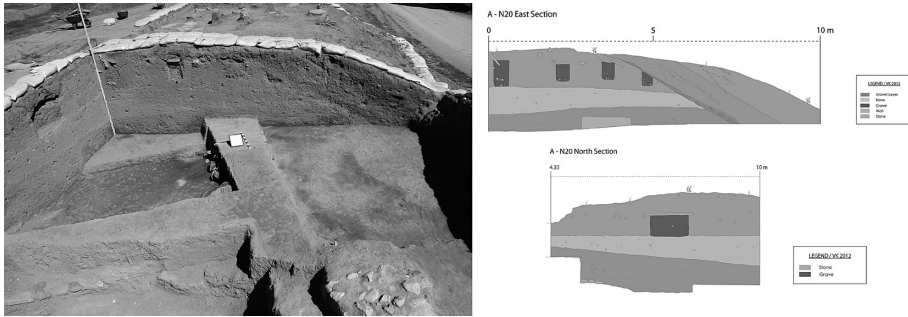

Fig. 6
Area A, East and north
section of the N20 Trench

Fig. 7
The in situ and restored
vessel with a single vertical
handle and decorated with a
mountain goat on its spout

Fig. 8
Area E, AY 75 Trench,
Old Palace in the Inner
Citadel, stone "platform"

Fig. 9
Area E, AY 74-75
Trenches' plan

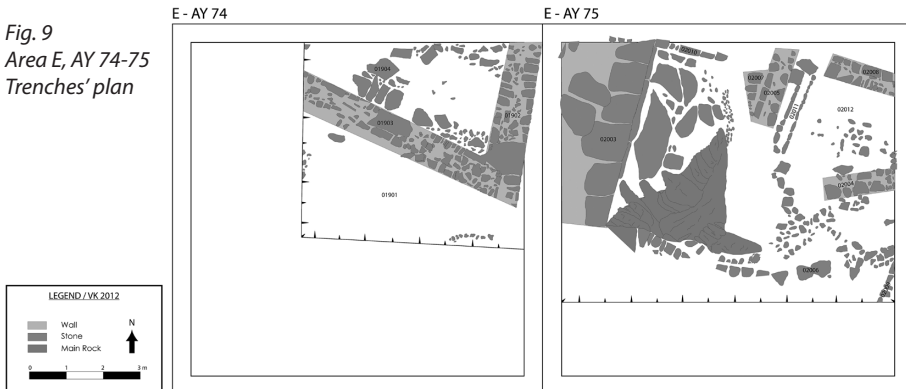

Fig. 10 Area F, Minua Fountain (taramanili)

Fig. 11 Area F, The water source of Minua Fountain (taramanili)

Fig. 12 Area G, grid-square AR25, Horhor Fountain

G - AR 25

Fig. 13 Area G, grid-square AR25 plan and east-west section

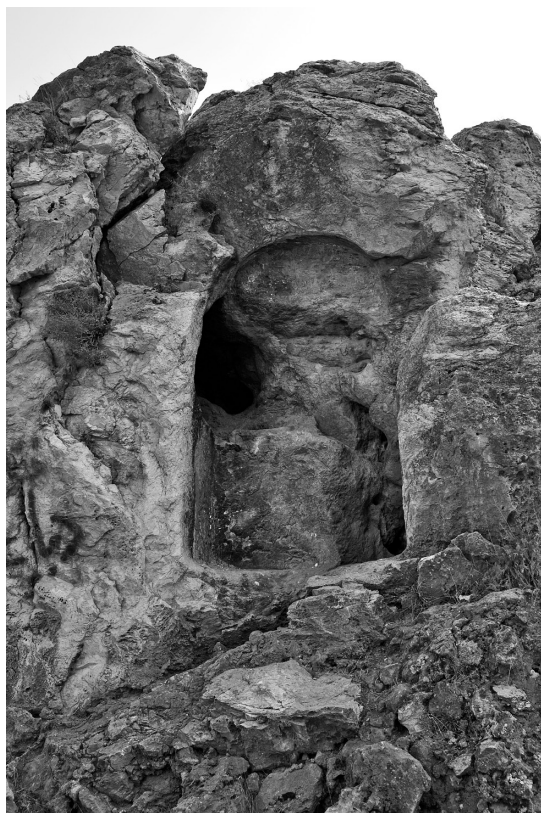

Fig. 14 Ejdaha Bulağı (Ain-e Rum) fountain.